Kris Lemsalu: olen iseenda taies, minu ja mu kunsti vahel piiri ei ole

Foto: Ken Mürk/ERR

KUNST

Arp Müller

13.09.2025 10:01

Kunstnik Kris Lemsalu, kes avas augusti lõpus Temnikova ja Kasela galeriis näituse "Nirvana", ütles Arp Müllerile antud intervjuus, et tema roll on luua ilu ja selliseid kunstiteoseid, mis panevad inimese natuke kastist välja mõtlema.

"Tundlikkus, millega loon, on minu kõige suurem tööriist. Kui mul oleks sotsiaalmeedia, siis peaksin endale korralikku paksu nahka hakkama kasvatama. Ja luues seda nahka jällegi ära koorida nagu mingit kärna - see oleks väga suur ja tüütu töö," selgitas kunstnik, kes tegutseb suure osa ajast lõhestunud ühiskonnaga USAs. "See on minu toimetulekumehhanism."

Aastal 2025 on Kris Lemsalu üks 15st Eesti Kultuurkapitali 20 000-eurose loomestipendiumimi "Ela ja sära" saajatest.

Oleme siis nende kõige värskemate "Nirvana" näituse tööde keskel. Räägime nende näitel, kuidas need detailirohked skulptuurid on sündinud.

Terve see näitus sündis tegelikult sellest, et mul oli selline uue faasi koputus uksel juba pikemat aega. Ma tahtsin midagi uut, uut lehekülge oma elus ja kunstis pöörata. Need on kõik ühest materjalist, need on kõik savist ja ma arvan, et see algas umbes paar aastat tagasi, kui hakkasin käima Mehhikos ühes keraamikaresidentuuris, kus mul lihtsalt ei olnud valikut ja ma pidin seal tegema ainult keraamilisi skulptuure. See pani mu oskused ja teadmised uuesti proovile ja otsustasin jälle ühe materjaliga töötada.

Kannikad ja keeled, kiisud ja kutsud, teod ja maod, kapsalehed ja taimevarred naisetorsode kujul. Kas nendel elementidel on teie kui looja jaoks ka mingid tähendused või lood taustal?

Absoluutselt on, sest nad on kõik äratuntavad sümbolid, detailid või tegelased. Aga neil on ka üldises maailmakultuuris või ajas oma tähendused.
Näiteks ma võin vaadata seda tigu siin selle torso õla peal ja võin mõelda ajast, kui ma vaatan teokoda ja näen seda spiraalset vormi, siis võin mõelda eluringlusest. Need on tegelikult kõik sellised sümbolid, mis on avatud kõigile tõlgendamiseks, need väga lahtised.

Miks nad on just naise torso vormi seatud, miks mitte mehe torso vormi?

Ma ei tea... Kui sa näed siin otseselt naise torsot, siis see on sinu silmade läbi. Minu jaoks on need lihtsalt inimfiguurid. Mõned võib-olla tunduvad rohkem naisetorso moodi, aga minu arust on need lihtsalt tegelased.

Kris Lemsalu "Nirvana" Temnikova & Kasela galeriis Autor/allikas: Ken Mürk/ERR

Kannikad on tähelepanuväärsed.

Kannikad on alati tähelepanuväärsed. Nad liiguvad meie jalgadega ja nad on ka erootilised elemendid selles maailmas, kus me elame.

"Linnuna sündinud", "Las ma räägin bossiga", "Täisring", "Speak easy" on nende nelja torso pealkirjad. Kui tihti algab teie jaoks teos pealkirjast, kui tihti materjalist või kujundist, kumbapidi see käib?

Pealkiri tegelikult tuleb paralleelselt või siis natuke hiljem, ta on ikkagi nagu natuke samalaadne lapse sünniga, et sa vaatad otsa ja siis paned nime.

Te olete lapsepõlves üsna palju maal olnud, see on mulle kuskilt meelde jäänud. Kas need kapsad, kassid ja kogu see loodus on sealt ajast pärit?

Ma arvan, et olen generatsiooni inimene, kes oli aastast kolm kuud maal ja sealt kindlasti midagi on jäänud. Tegelikult loodus on rahustav element ja ta otseses mõttes toob mind maa peale, kui olen läinud pikemalt hõljuma kuskile. Ta maandab ja võib-olla nende elementidega töötamine on ka maandanud mind.

Tahan selle näitusega tuua ka mingit helgust ja rahu, aga samas näiteks need kapsalehed siin keraamiliste torsode peal võivad olla ka veresoonkond, nad ei

pea otseselt tõlgendatud olema kui kapsalehed.

Agajah, õnneks ma saan aru, mida tähendab paljajalu muru peal ringi jooksmine, see tunne on minu alateadvuses ja kehas mälestusena olemas.

Kas see, et korraga on koos ühel torsol brokoli, madu, kass, hiired... Millest see töö algas, kas brokolist või maost?

Selle töö nimi on "Las ma räägin bossiga". Põhimõtteliselt kõik need neli torsot on pigem nagu haikud või luuletused, mida on võimalik tõlgendada läbi iseenda, läbi lähisuhete, läbi perekonna, ühiskonna, kogukonna, riigi, maailma, universumi, mille iganes, aga samas seda võib ka vaadelda lihtsalt, et oi kui toredad vormid või kui lahedad värvid. Ta on avatud. Igaühel peab olema juurdepääs minu töödeni. See on ka minu mõttemaailm, sellele laieneb minu üldine elufilosoofia, et kõigil ja kõigel peab olema võimalus.

Üks Eesti kultuurikriitik ütles mulle näituse avamisel, et Kris Lemsalu on Eesti esisürrealist. Olete te valmis selle tiitli endale kanda võtma? Kuidas te ise sõnastaksite oma suhet sürrealismiga?

See on mulle muidugi naljakas. Aga kõik võivad kõigile nimesid anda, mul ei ole mitte midagi selle vastu. Ja kriitikud ongi selleks, et nimetada või kirjeldada kunstnikke. Ma arvan, et minu suhe sürrealismiga on samasugune nagu reisides uude linna või tutvudes uue inimesega, kui sa äkki tunned, et olen siin olnud või olen seda inimest enne tundnud. See on lihtsalt üks kunsti keel, milles ma ennast mugavalt ja koduselt tunnen. See ei ole olnud kunagi teadlik valik.

Kaasaegne kunst võib mõnikord nii-öelda keskmisele inimesele tunduda arusaamatu ja isegi pelutav, inimene ei julge isegi kunstisaali tulla, aga teie töid iseloomustavad äratuntavad vormid ja arusaadavad detailid. Need tööd on õrnad ja õrritavad, need kutsuvad vaatama ja äratavad tähelepanu. Kas see on teadlik valik suhestuda ja võimaliku vaatajaga tekitada dialoogi?

Jah, see on absoluutselt teadlik valik. Minu lemmikolukord on see, kui lapsed mu töid sellise klaasistunud pilguga vaatavad. Nagu ma enne ka ütlesin: kõigil peab olema võimalus.

Kris Lemsalu "Nirvana" Temnikova & Kasela galeriis Autor/allikas: Ken Mürk/ERR

Kuidas see mõjutab, kui teie teos ostetakse ja ilmub avalikku ruumi, võtame näiteks Viinis skulptuuri "Chara"? Mida see teie jaoks tähendab?

Väliskulptuuri puhul on protsess natuke teistsugune. Mul tuleb selline visuaalne pilt alati ette, nagu sõeluks kulda jõest ning sinna peavad jääma need kõige suuremad terad peale. Väliskulptuur peab olema positiivne ja poeetiline. Kui inimene möödub korraks, siis see peab sisenema kiiresti tema alateadvusesse ja käivitama mingisugust mõtlemist. See peab pigem andma kui võtma.

Peale EKA lõpetamist 2008. aastal oletegi enamasti rännanud. Viinis elasite hästi pikalt, nüüd viimastel aastatel New Yorgis, aeg-ajalt ka Eestis. Mida see rändamine teie jaoks tähendab või miks see on vajalik?

Selle sellele küsimusele võib väga pikalt vastata, aga tegelikult on see lihtsalt minu kui inimese kasv. See õpetab olema avatud – nagu jõgi voolama – ja alati leidma mingisuguse tee, kuidas edasi voolata.

Olete öelnud, et olete analooginimene ning teil ei ole sotsiaalmeediat. See vajab küll selgitamist ja põhjendamist ühe tänapäeva noore inimese puhul.

Ma nii analoog ka ei ole, mul on ikkagi internetiühendus. Ma ei ela ainult lauatelefoniga või tuvipostiga. Aga mul ei ole kunagi olnud sotsiaalmeediat ja

mul ei ole ka seda kiusatust tekkinud.

Tegelikult see tundlikkus, millega ma loon, on minu kõige suurem tööriist. Ja kui mul oleks sotsiaalmeedia, siis peaksin ikkagi päris korralikult sellist paksu nahka endale kasvatama. Ja luues seda nahka ära koorida nagu mingit kärna tundub väga suur töö ja tüütus. See on pigem toimetulekumehhanism.

Umbes aasta tagasi ütlesite intervjuus minu kunagisele kolleegile Ingrid Peekile, et kunstnikuna loote oma maailma, sest ei nõustu paljude asjadega selles ette kirjutatud reeglitega maailmas. Kuidas see käib, kas need ideed ja mõtted, sisend, mis väljendub teie töödena, tuleb ka sellest teie oma maailmast või te ikkagi peegeldate reeglitepõhist tavalist maailma, lasete oma maailmast läbi ja siis reeglitepõhised inimesed saavad ka tulla galeriisse ja enda peegeldust vaadata, mis on läbi teie käinud? Oh, nii pikk küsimus tuli...

Kuna ma eksisteerin selles maailmas, siis ma ei saa olla totaalselt eraldi selle kohal. Minu jaoks ikkagi kehtib ka, et punane tuli valgusfooris on punane tuli. Aga ma saan luua selle oma maailma oma kunsti tehes, kunstitabusid või reegleid painutades selles natuke hallis alas.

Nüüd tuleb trafaretne küsimus. Mis on teie roll maailmas? Olete te ise sõnastanud enda jaoks?

Ikka. Minu roll on luua ilu ja selliseid kunstiteoseid, mis panevad inimese natuke kastist välja mõtlema. Ma loodan, et see aitab mingisuguse doominoefektina natuke inimesi enda süsteemidest välja tulla, olla julgem või lahendada olukordi teistmoodi.

Aga üldiselt ma arvan, et oleks tore, kui inimesed ikkagi leiaksid selle, millesse nad suhtuvad kirglikult ja mida nad teevad kõige paremini. Ma teen seda, mis mina teen kõige paremini ja kõige suurema kirega ning ma arvan, et minust on kunstnikuna palju rohkem kasu kui keskpärase teenindustöötajana. Minu kirg on kunstis ja ma teen seda kõige paremini.

Kas kunagi teist võimalust ei ole olnud, et kaaluks töötamist restoranis kokana, looks toidumaailmasid hoopis?

Absoluutselt! Mulle väga meeldib süüa teha, aga kuna mul ei ole olnud aastaid kodu, siis mul pole ka sellist rutiini olnud. Kõike peab harjutama. Näiteks see, et ma suudan nii komplitseeritud ja detailseid keraamilisi suurobjekte luua, on tulnud ka aastatepikkuse kogemuse tulemina. Kui ma oleks aastaid köögis

olnud ja katsetanud toiduga, siis mul oleks võimalus. Aga materjalina on savi mulle olnud juba lapsepõlvest tuttav.

Mis on tehniliselt kõige suurem keerukus või mis käsitööoskuse puhul on kõige olulisem, et keraamiline skulptuur sellisel kujul luua ja et see ka koos püsiks?

Terve ring on täis saanud nende töödega minu jaoks. Ma olin 12, ema viis mind keraamika hobikooli, siis ma tutvusin selle materjaliga ja olen selle materjaliga töötanud aastaid. Pärast läksin EKA-sse keraamikat õppima, sealt edasi edasi Taani keraamikat õppima ja nii ma olen järjest teinud. Olen olnud assistent erinevatel keraamikutel maailmas. Ma olen teinud eeltööd.

See, et need teosed koos püsiksid, on olnud elukestev minu jaoks.

Kris Lemsalu "Nirvana" Temnikova & Kasela galeriis Autor/allikas: Ken Mürk/ERR

Enam probleemi ei ole, kasvõi seda näitust tehes, et struktuur koos püsiks? Täiesti ebateadliku inimesena küsin, kas see on väljakutse, on see probleem?

Absoluutselt see on probleem, aga see on ka mõnus probleem, sest see on väljakutse. Ma väga testin igasuguseid tehnilisi piire ja ületan neid. Keraamika on väga ettearvamatu materjal. Mis sealt ahjust lõpuks välja tuleb ja kuidas sellega leppida, et sul ei ole täit kontrolli, sa pead kontrolli kaotama, mis on üldiselt väga hea praktika elus ka, et alati ei saa kõike kontrollida.

Jälle üks kohustuslik küsimus. Kas see, kuidas Kris Lemsalu näeb välja avalikel üritustel – kogu see rõivadisain ja näomaalingud – on see taies või Kris Lemsalu ise?

Mina olen iseenda taies, ma olen kogu aeg minu ja minu kunsti vahel, piiri ei ole.

On need kaks eri inimest, kui tänaval tuleb vastu Kris Lemsalu kui taies, näomaalinguga ja disainriietega, või siis Kris Lemsalu tuleb tänaval vastu ilma näomaalinguta ja disainriieteta?

See on ilmselge märk, nagu roheline tuli suhtluseks põlemas, kui ma olen kostümeeritult või mingi meigiga, et ma olen valmis suhtlema ja see on minu fookuses, et ma olen valmis mängima. See on ka mõnusalt lapsik viis minu jaoks, kuidas elu lihtsalt mängulisemaks teha ja ka mingit rõõmu tuua endale ja teistele. Siis ma olen valmis elama väljapoole, kui ma olen riietunud.

Ja kui ma ei ole, siis arvatavasti olen mingis töörütmis ja tegelen enda asjadega omas peas.

Räägime sellest rändamisest veel, et mis sisendit kasvõi viimase aasta jooksul eri maailma punktidest olete saanud? Ja mida sel suvel Eestist?

Ma olen selline vaatleja ja hästi uudishimulik vaatleja. Mitte midagi erilist ja mitte midagi uut. Ma tunnen, et järjest rohkem rikkad saavad rikkamaks, vaesed jäävad vaesemaks ja nende omavaheline arusaam või empaatia on päris nullilähedane.

Näiteks sel suvel käisin hästi palju Euroopas muusikafestivalidel, kuna mu abikaasa on muusik, ja ma käisin tuuril natuke kaasas, siis üks naljakas asi, ma ei ole kindel, kas see päris tõsi on, aga ma täheldasin, et inimesed ei julge enam väga tantsida, sest tants on nii isikupärane väljendusviis, seda võidakse kiiresti naeruvääristada. Isegi tantsumuusikat tegevatel bändidel kontsertidel ei julgeta väljendada ennast. See oli minu üks selle suve festivalivaatluse tulem.

Samas positiivne asi, millest olen aru saanud, on AI vastandina tekkinud mingisugused suusõnaliselt levivad üritused, väiksed salongid, kontserdid või kogukondlikud üritused, ma ise teen ka Londonis iga paari kuu tagant ühe sõbranna majas salongiüritust, kus on grupp inimesi, kes kõik müüvad mingit väikest käsitöölist asja. Ma teen vahepeal seal inimestest kiireid joonistusi ja me kutsume inimesi suusõnaliselt. See on meeldiv tendents, mis toimub praegu.

Eesti inimestele teeb praegu muret Venemaa peetav sõda Ukrainas, piiri taga ähvardav Putin, USA-s diile tegev Trump, elukalliduse tõus. Paljudel inimestel väljendub see vaimses surutises. Aga milline teie toimetulekumehhanism selles globaalses keskkonnas nende muredega on?

Ma arvan, et asjad lähevad veel palju hullemaks, enne kui nad helgemaks lähevad. Kui ma kuulsin Ukraina sõja sõja algusest, siis mul tekkis arusaam, et nüüd mul on aeg hakata väga professionaalseks, väga tõsiseks, väga töökaks. Ja kogu see olukord on mind teinud selliseks emalõviks, et ma valmistun ette ükskõik milleks. Et ma saaksin vanematele generaatori osta või oma sõpru aidata või kogukonnaga tegeleda.

Jah, iroonilisel kombel on toimuv andnud mulle väga palju jõudu ja energiat tööd teha, nii palju, kui ma jõuan.

Sel hetkel, kui intervjuu ilmub, olete juba tagasi New Yorgis. Kuidas tulete toime Trumpi ajastu USA-s?

Asi on selles, et ma ei ole seal teisel ametiajal veel käinud, nüüd sõidan ja eks ma näen. Samas, New York ei ole päris sama, mis kogu Ameerika, samamoodi nagu Berliin ei ole terve Saksamaa ja London ei ole Inglismaa. Seal on nii palju erinevaid kogukondi, nii palju vähemusi, nii palju
erinevaid gruppe, ta on sulatuskatel. Seal toetavad inimesed üksteist ja on ikkagi natuke teine meelestatus. Aga eks ma näen, kui ma lähen.

Kuna teil ei ole sotsiaalmeediakontot, siis vähemalt piiri peal pääsete selle läbivaatusest. Kuuldavasti nüüd soovitakse näha, ega inimene ei ole midagi sellist postitanud, mis ei pruugi ühtida Trumpi administratsiooni vaadetega.

Tõsi ta on. Piiri peal mul on alati ebamugav ja hirm, mul ei ole seal ka väga libedalt läinud. Kui lähen, siis kindlasti panen sellised Ameerika lipu värvi riided selga. Ma teen, mis ma saan, et see sujuvalt mööduks.

Olete praegu üks 15-st Kultuurikapitali "Ela ja sära" stipendiumi saajatest ja kui nende enda sõnastust kasutada, siis see 20 000 eurone stipendium "pakub kõrgvormis loomeinimestele võimalust pühenduda oma erialale". Ilmselgelt 20 000 euroga praeguse elukalliduse juures särada küll ei saa. Elada võib-olla kuidagi saab. Aga kuidas te tulete kunstnikuna toime? Või te olete üks nendest vähestest Eesti kunstnikest, kes oma töödest ja nende müügist saab ära elada?

Jah, ma saan oma kunstist ära elada. Aga see on ikkagi väga suurte lainetena, inimesena pead olema avatud sellele, et ei ole stabiilsust. See stipendium oli minu jaoks väga oluline ja tuli õigel ajal. Mul oligi ainult peanupp vee peal väljas, hakkaski selline uppumistunne tekkima.

Jah, ma arvan, vabakutselise kunstnikuna, kui sa tahad ainult oma kunstile pühendada, siis pead ikkagi olema väga harjunud selliste suurte lainetega.

Kris Lemsalu "Nirvana" Temnikova & Kasela galeriis Autor/allikas: Ken Mürk/ERR

Mis või kus on kunstniku pensionisammas?

Ma ei oska kõigi eest rääkida, aga nii palju, kui ma neid vanemaid kunstnikke tunnen, siis ma ei tea, et keegi oleks lõpetanud kunsti tegemise. Ma arvan, et see kunsti tegemine lihtsalt on aeglasem ja natuke rohkem läbimõeldum. Ma ei kavatse küll lõpetada oma kunsti tegemist, see on elukestev.

Kuhu te olete praegu teel?

Mingisugune virgumine terendab ja tahaks ka oma kodu lõpuks saada.

Millest selline tahtmine?

Hea on, kui asjad on ühes kohas vahepeal.

Aga töid, keraamikat te teete ikkagi enamasti Eestis?

Teen jah. Mul on siin lihtsalt nii palju inimesi, kellega ma teen koostööd, kes teevad metalli või aitavad mind stuudios, mul on siin ikkagi selline perekonnasüsteem nende inimeste näol. Samas ma üritan tavaliselt teha töid seal, kus näitus tuleb, kui vähegi võimalik. Aga Eestis olles sel suvel oli väga loogiline valik, et ma olen siin ja teen need siin valmis.

Mis teil kunstivaldkonnas järgmiseks plaanis on?

Lähengi New Yorki ja seal on üks rahvusvaheline kunstiresidentuur, kus ma osalen kaks kuud, mille nimi on ISCP, seal on mul stuudio ja seal on kõik hästi organiseeritud, käivad stuudiovisiidid ja sa oled nähtav. Kavatsen teha ka keraamikat ja teen seal oma kevadel toimuva Montreali näituse projekti.

Ma arvan, et mul on ka üks teatrietendus plaanis sõbraga teha New Yorgis. Nii et sinna saabudes projektid sajavad, sest mul on seal nii palju nii-öelda mängukaaslaseid muusikute või teiste kunstnike näol.

Toimetaja: Kaspar Viilup

Allikas: "Uudis+"

kunst | arp müller | kris lemsalu | temnikova ja kasela galerii